

۱۵-۱- مهم‌ترین سیاست‌های پولی مصوب در سال ۱۳۹۱

با توجه به عدم لحاظ بازه زمانی مشخص در خصوص مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی» مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۲۰ و نیز عدم بازبینی آن در سال ۱۳۹۱، رویکردهای حاکم بر بازار پول و اعتبار کشور در سال ۱۳۹۱ تابع این مجموعه مقررات بود. رویکرد کلی مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی» نسبت به مجموعه سیاستی پیشین، بر افزایش جذابیت ابزارهای بازار پول و افزایش نرخ سود تسهیلات بانکی استوار بود. از مهم‌ترین ویژگی‌های مجموعه سیاستی مذکور می‌توان به آزادی عمل بانک‌ها و موسسات اعتباری در تعیین نرخ سود علی‌الحساب سپرده‌ها، افزایش نرخ سود علی‌الحساب اوراق مشارکت و فراهم‌سازی شرایط بازخرید این اوراق از سوی بانک‌های عامل اشاره نمود. رویکردهای کلی سیاست‌گذار پولی در تصویب مجموعه مذکور به شرح زیر بود:

- افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری در بازار پول
- ثبات‌بخشی به بازار دارایی‌ها به ویژه بازارهای ارز و طلا
- افزایش میل به پس‌انداز
- تقویت واسطه‌گری مالی بانک‌ها و موسسات اعتباری و به تبع آن جلوگیری از تخریب فرآیند سرمایه‌گذاری و تولید.

جهت‌گیری مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور» که در سال ۱۳۹۱ نیز برقرار بود، در حوزه نرخ‌های سود به شرح ذیل بود:

- تعیین نرخ سود علی‌الحساب سالانه سپرده‌های مدت‌دار بانکی و اوراق گواهی سپرده عام و خاص به بانک‌ها و موسسات اعتباری واگذار گردید. این رویکرد عمدتاً با هدف افزایش آزادی عمل فعالیت‌های بانکی و ارتقای رقابت در این بخش صورت پذیرفت. شایان ذکر است در مجموعه‌های سیاستی پیشین بانک مرکزی، سقف‌های مشخصی برای نرخ سود انواع سپرده‌های بانکی تعیین می‌گردید. متعاقب ابلاغ سیاست‌های جدید، «شورای هماهنگی بانک‌های دولتی» و «کانون بانک‌ها و موسسات اعتباری خصوصی» به منظور جلوگیری از بروز رقابت ناسالم در شبکه بانکی کشور در توافق با یکدیگر سقف‌های مشخصی را برای نرخ سود علی‌الحساب انواع سپرده‌های بانکی تعیین نمودند و بانک مرکزی نیز از این توافقات استقبال کرد.

جدول ۱۵-۱- نرخ سود علی‌الحساب سپرده‌های بانکی مورد توافق بانک‌ها

نرخ سود علی‌الحساب (درصد)	
۷	کوتاه‌مدت عادی
۱۰	کوتاه‌مدت ویژه سه‌ماهه
۱۲	کوتاه‌مدت ویژه شش‌ماهه
۱۵	کوتاه‌مدت ویژه نه‌ماهه
۱۷	یک‌ساله
۱۷-۲۰	دو الی چهارساله
۲۰	پنج‌ساله

- نرخ سود عقود تسهیلات غیرمشارکتی تا سررسید ۲ سال معادل ۱۴ درصد و برای سررسید بیشتر از ۲ سال معادل ۱۵ درصد تعیین گردید. نرخ‌های یاد شده در مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور در سال

۱۳۹۰^(۱) به ترتیب معادل ۱۱ و ۱۴ درصد تعیین شده بود. علاوه بر این، مقرر گردید موسسات اعتباری حداقل ۲۰ درصد از منابع غیر قرض الحسنه خود را به تسهیلات عقود غیرمشارکتی اختصاص دهند.

- دامنه نرخ سود مورد انتظار عقود مشارکتی قابل درج در قرارداد بین موسسه اعتباری و مشتری در دامنه ۱۸ تا ۲۱ درصد تعیین گردید. دامنه مذکور در مجموعه سیاستی پیشین ۱۴ تا ۱۷ درصد تعیین شده بود.

همچنین، در این مجموعه سیاستی در مقایسه با «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور در سال ۱۳۹۰»، شرایط جذاب‌تری برای سرمایه‌گذاری در اوراق مشارکت در نظر گرفته شد و بر خلاف مجموعه قبلی، انتشار اوراق گواهی سپرده و اوراق صکوک نیز مورد توجه قرار گرفت که از مهم‌ترین این موارد می‌توان به قابلیت بازخرید قبل از سررسید توسط بانک عامل اشاره نمود. براساس ماده ۴ مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور»، به بانک مرکزی اجازه داده شد برای اجرای سیاست‌های پولی تا سقف مورد تایید رئیس‌کل بانک مرکزی، اوراق مشارکت و انواع صکوک اسلامی منتشر نماید و تعیین نرخ صکوک و نرخ سود علی‌الحساب اوراق مشارکت بانک مرکزی و سایر شرایط این اوراق نیز به صلاح‌دید رئیس‌کل بانک مرکزی واگذار گردید.

در همین راستا شورای پول و اعتبار در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۴/۲۷، مجوز انتشار ۱۰۰ هزار میلیارد ریال اوراق مشارکت از سوی بانک مرکزی را تصویب نمود. بر این اساس در نیمه دوم سال ۱۳۹۱، بانک مرکزی به منظور کنترل رشد نقدینگی و مهار فشارهای تورمی در سه مرحله اقدام به انتشار مجموعاً ۱۰۰۰۰۰ میلیارد ریال اوراق مشارکت کرد که از این میزان، ۴۱۴۷۶/۶

میلیارد ریال آن به فروش رسید و وجوه آن نزد بانک مرکزی تودیع شد. نرخ سود علی‌الحساب سالانه این اوراق ۲۰ درصد به صورت پرداخت هر سه ماه یک بار، معاف از مالیات و قابل بازخرید توسط بانک عامل بود. این اقدام بانک مرکزی آثار مثبتی را به لحاظ کاهش نرخ رشد پایه پولی و نقدینگی به همراه داشت، به گونه‌ای که از این محل رشد پایه پولی و نقدینگی سال ۱۳۹۱ به ترتیب معادل ۵/۴ و ۵/۵ واحد درصد کاهش داشت.

براساس ماده ۵ مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور»، حداکثر نرخ سود اوراق مشارکت شرکت‌های دولتی، غیردولتی و شهرداری‌ها معادل ۲۰ درصد تعیین و بازخرید قبل از سررسید این اوراق توسط بانک عامل امکان‌پذیر شد. نرخ سود بازخرید اوراق مذکور تا یک سال از زمان انتشار معادل ۱۸ درصد و پس از آن (یک سال و بیشتر) مشمول ۵/۰ واحد درصد جریمه نسبت به نرخ سود علی‌الحساب تعیین گردید.

براساس ماده ۷ مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور»، بانک مرکزی مکلف به تهیه دستورالعمل اجرایی صکوک (ریالی و ارزی) جهت تامین مالی شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها و موسسات مالی و اعتباری گردید. در این راستا، به دنبال ابلاغ دستورالعمل اجرایی انتشار صکوک اجاره (ریالی و ارزی)^(۲) به شبکه بانکی در اسفند ماه ۱۳۹۰، دستورالعمل اجرایی انتشار صکوک استصناع (ریالی و ارزی)^(۳) در سیستم بانکی نیز در خرداد ماه ۱۳۹۱ به شبکه بانکی کشور ابلاغ گردید. به این ترتیب، اقدامات اولیه برای حضور این ابزار در بازار پول و اعتبار کشور صورت پذیرفت. با این حال در سال ۱۳۹۱، اوراق صکوک در بازار پول کشور انتشار نیافت.

۱- مجموعه تصویب شده در اسفند سال ۱۳۸۹ که تا قبل از تصویب مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور» در تاریخ ۱۳۹۰/۱۰/۲۰، برای فعالان بازار پول و اعتبار کشور لازم‌الرعایه بود

۲- بخشنامه شماره ۹۰/۳۱۶۵۷۵ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۲۷
۳- بخشنامه شماره ۹۱/۷۵۵۳۰ مورخ ۱۳۹۱/۳/۲۷

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۱

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از سال ۱۳۸۲ مقرراتی را تحت عنوان «آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان» تدوین و ابلاغ نمود که طی آن بانک‌ها موظف شدند تا سقف مشخصی از منابع خود را - چه به لحاظ فردی و چه از حیث جمعی- به تسهیلات و تعهدات کلان تخصیص دهند. در مرداد ماه ۱۳۹۱، این بانک با عنایت به تغییر شرایط و اقتضانات و تجربه ناشی از اجرای این مقررات در سال‌های پیشین، اقدام به بازنگری در آیین‌نامه مذکور و تدوین نسخه جدید آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان نمود^(۱). براساس ماده ۶ آیین‌نامه جدید، میزان تسهیلات و تعهدات قابل اعطا توسط هر موسسه اعتباری به هر ذی‌نفع واحد حداکثر معادل ۲۰ درصد مجموع سرمایه پرداخت شده و اندوخته آن موسسه اعتباری تعیین گردید، در حالی که براساس ماده ۱۷ مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور»، مجموع تسهیلات و تعهدات به هر ذی‌نفع واحد برای واحدهای تولیدی و غیرتولیدی به ترتیب معادل ۱۵ و ۵ درصد سرمایه پایه موسسه اعتباری تعیین شده بود.

۱۵-۲- عملکرد سیستم بانکی^(۲)

در سال ۱۳۹۱، دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی با رشدی معادل ۲۲/۱ درصد نسبت به سال قبل به ۱۰۳۱۴۹۶۱/۹ میلیارد ریال رسید. افزایش سرفصل سایر دارایی‌های سیستم بانکی با رشدی معادل ۳۹/۴ درصد (۳/۸۴۵۱۳۰/۳) میلیارد ریال افزایش) مهم‌ترین عامل افزایش دارایی‌ها بود. بدهی بخش غیردولتی (با سود و درآمد سال‌های آتی) نیز با

براساس ماده ۸ مجموعه مذکور، نسبت سپرده قانونی موسسات اعتباری (به استثنای بانک‌های تخصصی) برای سپرده‌های مختلف مطابق جدول ذیل تعیین گردید. نسبت سپرده قانونی بانک‌های تخصصی بدون تغییر باقی ماند.

(درصد) جدول ۱۵-۲- نسبت سپرده قانونی سپرده‌های مختلف

نسبت سپرده قانونی	
۱۰/۰	قرض الحسنه پس‌انداز
	سپرده‌های دیداری، سپرده‌های نقدی اعتبارات
۱۷/۰	اسنادی، ضمانت‌نامه‌های بانکی و سایر سپرده‌ها
۱۵/۵	سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت
۱۵/۰	سپرده‌های سرمایه‌گذاری یک‌ساله
۱۱/۰	سپرده‌های سرمایه‌گذاری دو و سه‌ساله
۱۰/۰	سپرده‌های سرمایه‌گذاری چهارساله
۱۰/۰	سپرده‌های سرمایه‌گذاری پنج‌ساله

براساس ماده ۱۰ مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور»، موسسات اعتباری مکلف گردیدند اعطای تسهیلات به بخش‌های تولیدی و اشتغال‌زا را در اولویت قرار دهند. در عین حال، به بانک‌های تجاری توصیه شد تا در اختصاص تسهیلات پرداختی خود، نسبت‌های جدول ذیل را رعایت نمایند. بانک‌های تخصصی نیز موظف شدند تا حداقل ۹۰ درصد از تسهیلات خود را در راستای رسالت اصلی خویش اعطا نمایند. مطابق تبصره ۲ ماده ۱۰ مجموعه «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور»، مقرر گردید آن دسته از بانک‌ها و موسسات اعتباری که نسبت‌های تعیین شده فوق را رعایت نمایند، بنا به تشخیص بانک مرکزی و متناسب با جهت‌گیری خود، از تخفیف نسبت سپرده قانونی و سایر مشوق‌های بانک مرکزی برخوردار شوند. البته هیچ‌یک از بانک‌ها و موسسات اعتباری مشمول تخفیف‌های مزبور نشدند.

جدول ۱۵-۳- نسبت‌های توصیه‌ای بانک مرکزی در خصوص

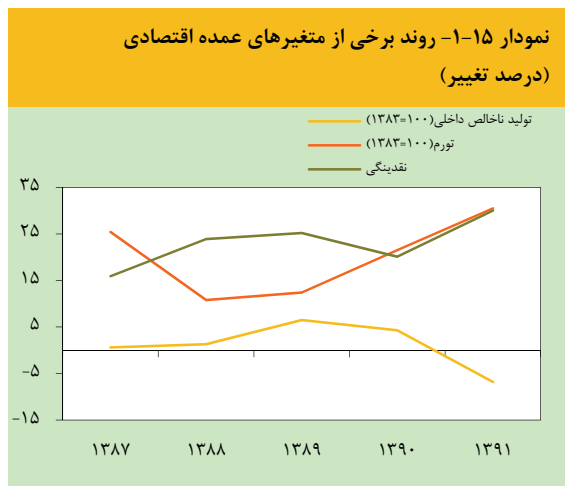
(درصد) توزیع در مانده تسهیلات شبکه بانکی کشور

۱۳۹۱ و ۱۳۹۰	
۲۰	کشاورزی و آب
۳۷	صنعت و معدن
۲۵	مسکن و ساختمان
۱۰	صادرات و زیرساخت‌های بازرگانی
۸	بازرگانی، خدمات و متفرقه
۱۰۰	جمع

۱- بخشنامه شماره ۹۱/۱۲۲۳۴۲ مورخ ۱۳۹۱/۵/۱۰

۲- شامل بانک مرکزی، بانک‌های تجاری و تخصصی دولتی، بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی می‌باشد.

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

رشدی معادل ۱۷/۷ درصد (۶۲۲۱۲۸/۷ میلیارد ریال افزایش) از دیگر عوامل مهم افزایش دارایی‌های سیستم بانکی بود. در سمت بدهی‌های سیستم بانکی نیز نقدینگی با ۳۰/۰ درصد رشد (۱۰۶۴۳۸۴/۰ میلیارد ریال افزایش) و سایر بدهی‌ها (شامل حساب سرمایه سیستم بانکی، پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی و ودیعه ثبت سفارش کالاهای بخش غیردولتی) با ۲۲/۸ درصد رشد (۷۲۹۴۰۲/۵ میلیارد ریال افزایش) مهم‌ترین عوامل افزایش بدهی‌ها بودند.

جدول ۱۵-۴ اقلام عمده دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی

درصد تغییر		مانده در پایان سال			(میلیارد ریال)
۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	
دارایی‌ها					
۲۲/۱	۲۱/۴	۱۰۳۱۴۹۶۱/۹	۸۴۴۷۹۴۱/۷	۶۹۶۱۲۳۶/۳	دارایی‌های خارجی
۶/۰	۲۷/۵	۲۲۷۳۵۷۰/۶	۲۱۴۵۵۸۷/۷	۱۶۸۲۵۵۶/۱	بانک مرکزی
۹/۳	۳۹/۶	۱۲۸۶۲۲۴/۹	۱۱۷۶۶۴۱/۵	۸۴۲۹۷۷/۵	بانک‌های دولتی (۱)
۹/۳	۲۱/۸	۳۹۵۹۷۴/۹	۳۶۲۱۸۸/۲	۲۹۷۳۶۰/۱	کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی (۲)
-۲/۶	۱۱/۹	۵۹۱۳۷۰/۸	۶۰۶۸۵۸/۰	۵۴۲۲۱۸/۵	بانک‌های جدیداً غیردولتی شده
-۹/۳	۷/۷	۴۲۶۶۱۶/۵	۴۷۰۳۹۸/۴	۴۳۶۸۴۲/۳	بدهی بخش دولتی
۴۲/۶	۱۵/۴	۹۱۰۳۵۴/۴	۶۳۸۴۷۶/۱	۵۵۳۴۰۳/۵	بدهی بخش غیردولتی
۱۷/۷	۲۰/۱	۴۱۳۸۹۷۴/۷	۳۵۱۶۸۴۶/۰	۲۹۲۹۲۲۴/۵	سایر
۳۹/۴	۱۹/۵	۲۹۹۲۰۶۲/۲	۲۱۴۶۹۳۱/۹	۱۷۹۶۰۵۲/۲	
بدهی‌ها					
۲۲/۱	۲۱/۴	۱۰۳۱۴۹۶۱/۹	۸۴۴۷۹۴۱/۷	۶۹۶۱۲۳۶/۳	نقدینگی
۳۰/۰	۲۰/۱	۴۶۰۶۹۳۵/۹	۳۵۴۲۵۵۱/۹	۲۹۴۸۸۱۷۴/۲	وام‌ها و سپرده‌های بخش دولتی
۲/۱	۱۰/۱	۴۰۷۷۷۹/۳	۳۹۹۵۳۶/۶	۳۶۲۸۷۰/۴	بدهی‌های ارزی
۵/۰	۳۱/۳	۱۳۷۳۸۶۴/۵	۱۳۰۸۸۷۳/۵	۹۹۶۸۳۹/۰	بانک مرکزی
۲۰/۸	۸۸/۱	۵۱۷۰۱۸/۷	۴۲۸۰۲۳/۳	۲۲۷۴۹۴/۰	بانک‌های دولتی (۱)
۱۷/۰	۱۹/۸	۳۲۳۳۱۸/۶	۲۷۶۴۳۶/۹	۲۳۰۸۱۳/۱	کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی (۲)
-۱۱/۷	۱۲/۲	۵۳۳۵۲۷/۲	۶۰۴۴۱۳/۳	۵۳۸۵۳۱/۹	بانک‌های جدیداً غیردولتی شده
-۱۵/۷	۳/۸	۳۸۳۸۰۵/۲	۴۵۵۲۸۲/۳	۴۳۸۶۹۷/۶	سایر (۳)
۲۲/۸	۲۰/۵	۳۹۲۶۳۸۲/۲	۳۱۹۶۹۷۹/۷	۲۶۵۲۶۵۲/۷	

- از خرداد ماه ۱۳۸۹، شامل بانک تخصصی توسعه تعاون نیز می‌باشد.
- شامل بانک‌های دی (از شهریور ماه ۱۳۸۹)، تات (از مهر ماه ۱۳۸۹)، انصار (از دی ماه ۱۳۸۹)، شهر (از شهریور ماه ۱۳۹۰)، گردشگری (از شهریور ماه ۱۳۹۰) و حکمت ایرانیان (از شهریور ماه ۱۳۹۱) نیز می‌باشد. براساس مصوبه اسفند ماه ۱۳۹۰ شورای پول و اعتبار، مجوز بانک تات لغو شد و پس از ادغام با موسسات صالحین و پیشگامان آتی تحت عنوان بانک آینده شروع به فعالیت نمود.
- شامل حساب سرمایه سیستم بانکی، پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی و ودیعه ثبت سفارش کالاهای بخش غیردولتی نیز می‌باشد.

۱۵-۲-۱ سیستم بانکی و بخش خارجی

رسید. این رشد فزاینده نتیجه افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی به میزان ۲۰۵۸۸/۰ میلیارد ریال و افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی به

در سال ۱۳۹۱، خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی با رشدی فزاینده معادل ۷/۵ درصد نسبت به سال قبل (۶۲۸۹۱/۹ میلیارد ریال افزایش) به ۸۹۹۷۰۶/۱ میلیارد ریال

گزارش اقتصادی و ترانزنامه سال ۱۳۹۱

دولت (مبالغ اصل و فرع تسهیلات تبصره‌ای اعطایی بانک‌ها که به تعهد دولت بوده و سررسید شده اما وصول نگردیده است) به میزان ۱۱۶۷۹۳/۹ میلیارد ریال و افزایش اوراق مشارکت دولتی نزد بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی به میزان ۵۵۹۸۲/۸ میلیارد ریال بود. در سال مورد بررسی، بدهی شرکت‌ها و موسسات دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی با ۱۵/۰ درصد افزایش به ۲۸۷۰۷/۳ میلیارد ریال رسید. همچنین طی سال ۱۳۹۱، سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی با ۲۹/۸ درصد (۳۱۹۹۵/۶ میلیارد ریال) افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۰ به ۱۳۹۵۰۴/۷ میلیارد ریال رسید.

جدول ۱۵-۵- تغییر در خالص مانده بدهی

(میلیارد ریال) بخش دولتی به سیستم بانکی

سال	
۱۳۹۱	۱۳۹۰
بخش دولتی	
۲۶۳۶۳۵/۶	۴۸۴۰۶/۴
۱۱۹۱۱۶/۳	-۵۹۲۴۵/۳
۴۹۵۴۶/۶	۶۹۳۷۷/۲
۹۴۹۷۲/۷	۳۸۲۷۴/۵
۸۹۷۶۷/۵	۴۱۴۳۷/۰
دولت	
۲۰۰۱۷۳/۳	-۱۰۷۰۵/۸
۵۹۳۹۲/۲	-۱۲۸۲۵/۱
۴۷۶۲۴/۱	۷۲۲۱۴/۷
۹۳۱۵۷/۰	۴۵۳۳۰/۶
۸۷۹۵۱/۸	۴۸۴۹۳/۱
شرکت‌ها و موسسات دولتی	
۶۳۴۶۲/۳	۵۹۱۱۲/۲
۵۹۷۲۴/۱	۶۹۰۰۵/۸
۱۹۲۲/۵	-۲۸۳۷/۵
۱۸۱۵/۷	-۷۰۵۶/۱
۱۸۱۵/۷	-۷۰۵۶/۱

۱- شامل کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی می‌باشد.
۲- شامل بدهی بابت مابه‌التفاوت نرخ ارز می‌باشد.

۱۵-۳- بانک‌ها و بخش غیردولتی

بررسی عملکرد اعتباری بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی در سال ۱۳۹۱ نشان‌دهنده افزایش تسهیلات اعطایی^(۱) بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی به بخش غیردولتی (بدون

میزان ۴۲۳۰۳/۹ میلیارد ریال بود. افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی ناشی از افزایش ۱۰۹۵۸۳/۴ میلیارد ریالی دارایی‌های خارجی بانک مرکزی و افزایش ۸۸۹۹۵/۴ میلیارد ریالی بدهی‌های خارجی بانک مرکزی بود. افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی نیز ناشی از کاهش ۲۴۰۰۴/۴ میلیارد ریالی بدهی‌های خارجی و افزایش ۱۸۲۹۹/۵ میلیارد ریالی دارایی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی بود.

۱۵-۲- سیستم بانکی و بخش دولتی

در سال ۱۳۹۱، خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی با ۲۶۳۶۳۵/۶ میلیارد ریال افزایش نسبت به سال قبل به ۵۰۲۵۷۵/۱ میلیارد ریال رسید. طی سال مورد بررسی، بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی ۴۳/۶ درصد افزایش یافت که این افزایش ناشی از رشد ۴۶/۱ درصدی بدهی شرکت‌ها و موسسات دولتی و افزایش ۴۰/۲ درصدی بدهی دولت به بانک مرکزی بود. از کل بدهی دولت به بانک مرکزی، معادل ۳۹۱۵۷/۹ میلیارد ریال (۲۹/۸ درصد) مربوط به کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی بود. در سال ۱۳۹۱، سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی ۸/۱ درصد کاهش یافت که دلیل اصلی این امر کاهش ۸/۰ درصدی سپرده‌های دولت نزد بانک مرکزی بود. طی سال مورد بررسی، سپرده‌های شرکت‌ها و موسسات دولتی نزد بانک مرکزی نیز با ۱۰/۴ درصد کاهش مواجه شد.

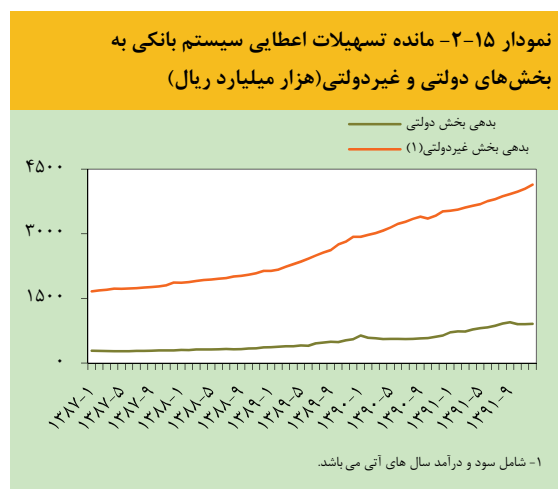
در سال مورد بررسی، بدهی بخش دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی ۴۲/۱ درصد (۱۷۶۵۱۴/۹ میلیارد ریال) افزایش داشت که عامل اصلی آن، افزایش ۴۳/۸ درصدی (۱۷۲۷۷۶/۷ میلیارد ریال) بدهی دولت به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی بود که به ۵۶۷۳۷۵/۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۱ رسید. این امر ناشی از افزایش حساب‌های مطالبات از

۱- شامل مطالبات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول می‌باشد.

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

در سال مورد بررسی، مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های تجاری دولتی به بخش غیردولتی (بدون احتساب سود و درآمد سال‌های آتی) با ۵/۹ درصد رشد (۳۹۳۸۶/۸ میلیارد ریال افزایش) به ۷۰۲۳۸۲/۲ میلیارد ریال رسید. همچنین، مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های تخصصی به بخش غیردولتی با ۲۰/۴ درصد رشد (۱۷۱۸۱۸/۱ میلیارد ریال افزایش) به ۱۰۱۴۲۵۵/۴ میلیارد ریال و مانده تسهیلات اعطایی کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی با رشد ۲۰/۸ درصدی (۳۴۸۲۵۷/۰ میلیارد ریال افزایش) به ۲۰۲۱۴۴۰/۰ میلیارد ریال رسید. بر این اساس، سهم کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی از تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش غیردولتی از ۵۲/۶ درصد در پایان سال ۱۳۹۰ به ۵۴/۱ درصد در پایان سال ۱۳۹۱ افزایش یافت. همچنین، سهم بانک‌های تجاری دولتی از کل تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیردولتی از ۲۰/۹ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۱۸/۸ درصد کاهش و سهم بانک‌های تخصصی از ۲۶/۵ درصد در پایان سال ۱۳۹۰ به ۲۷/۱ درصد در پایان سال ۱۳۹۱ افزایش یافت.

احتساب سود و درآمد سال‌های آتی) به میزان ۵۵۹۴۶۱/۹ میلیارد ریال (رشد ۱۷/۶ درصدی) است که نسبت به رشد ۱۹/۵ درصدی سال قبل، ۱/۹ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. در این سال سهم تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری به بخش غیردولتی معادل ۸۶/۴ درصد از کل تسهیلات اعطایی آنها بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (۸۸/۵ درصد) به میزان ۲/۱ واحد درصد کاهش داشته است^(۱).

جدول ۱۵-۶- مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی به بخش غیردولتی (۱) (میلیارد ریال)

سهم (درصد)	درصد تغییر		مانده در پایان سال			
	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۸۹	
۱۸/۸	۲۰/۹	۵/۹	۱۷/۰	۷۰۲۳۸۲/۲	۵۶۶۸۹۷/۱	بانک‌های تجاری
۲۷/۱	۲۶/۵	۲۰/۴	۱۴/۹	۱۰۱۴۲۵۵/۴	۷۳۳۴۵۹/۴	بانک‌های تخصصی کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی
۵۴/۱	۵۲/۶	۲۰/۸	۲۳/۱	۲۰۲۱۴۴۰/۰	۱۳۵۹۳۰۰/۵	بانک‌های جدیداً غیردولتی شده
۳۰/۳	۳۰/۶	۱۶/۳	۱۷/۵	۱۱۳۳۰۵۲/۴	۹۷۳۹۷۴/۶	کل بانک‌ها

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی می‌باشد.

متفرقه» اختصاص داشت و پس از آن فعالیت‌های «ساختمان و مسکن» (۳۳/۹ درصد)، «صنعت و معدن» (۱۳/۹ درصد)، «کشاورزی» (۷/۲ درصد) و «صادرات» (۰/۱ درصد) در مراتب بعدی اهمیت قرار داشتند.

در سال ۱۳۹۱، بالاترین سهم (۴۴/۹ درصد) از افزایش در مانده خالص تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی به بخش غیر دولتی به فعالیت «بازرگانی داخلی، خدمات و

۱- تسهیلات اعطایی به بخش‌های دولتی و غیردولتی بدون سود و درآمد سال‌های آتی می‌باشد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۱

اختصاص دادند. در دوره مورد بررسی، بجز سهم عقد اجاره به شرط تملیک که در سال ۱۳۹۱ با تغییر مواجه نشد، سهم عقود مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، جعاله، سرمایه‌گذاری مستقیم و قرض‌الحسنه از کل تسهیلات اعطایی افزایش و در مقابل سهم سایر عقود از کل تسهیلات اعطایی کاهش یافت.

بررسی ترکیب مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی به بخش غیردولتی در قالب عقود اسلامی در سال ۱۳۹۱ نشان می‌دهد که عقود مشارکت مدنی و فروش اقساطی به ترتیب با ۳۸/۹ و ۲۹/۳ درصد سهم از کل تسهیلات، بخش عمده‌ای از تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی را به خود

جدول ۱۵-۷- سهم بخش‌های اقتصادی از افزایش در مانده خالص تسهیلات اعطایی بانک‌ها و

موسسات اعتباری غیربانکی به بخش غیردولتی (۱)

(درصد)

	۱۳۹۱				۱۳۹۰			
	کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی		بانک‌های جدیداً غیردولتی شده		کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی		بانک‌های جدیداً غیردولتی شده	
کشاورزی	۷/۲	۲/۲	۴/۲	۱۵/۵	۷/۳	۲/۹	۶/۱	۱۲/۱
صنعت و معدن	۱۳/۹	۲۱/۳	۱۲/۶	۱/۵	۱۵/۳	۱۹/۸	۲۵/۲	۱۰/۴
ساختمان و مسکن	۳۳/۹	۱۵/۰	۲۸/۰	۶۵/۳	۳۸/۰	۱۶/۴	۲۳/۹	۶۱/۳
صادرات	۰/۱	۰/۷	۱/۰	-۰/۹	۰/۶	۰/۸	۱/۸	۰/۴
بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه	۴۴/۹	۶۰/۸	۵۴/۲	۱۸/۶	۳۸/۸	۶۰/۱	۴۳/۰	۱۵/۸
جمع	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی می‌باشد.

جدول ۱۵-۸- ترکیب مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی به بخش غیردولتی به تفکیک عقود

(درصد)

	شبکه بانکی		کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی		بانک‌های جدیداً غیردولتی شده		بانک‌های تخصصی		بانک‌های تجاری	
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰
فروش اقساطی	۲۹/۳	۳۰/۲	۱۳/۶	۱۶/۹	۱۹/۳	۲۳/۰	۵۶/۱	۵۳/۲	۲۸/۹	۳۰/۰
مضاربه	۳/۱	۳/۶	۴/۰	۴/۹	۳/۵	۳/۷	۰/۵	۰/۶	۴/۷	۵/۰
مشارکت مدنی	۳۸/۹	۳۶/۷	۵۰/۲	۴۶/۴	۴۴/۱	۴۱/۰	۲۹/۹	۳۲/۶	۲۲/۵	۱۹/۴
قرض‌الحسنه	۵/۳	۵/۲	۵/۳	۴/۹	۸/۰	۶/۸	۳/۷	۳/۷	۸/۰	۷/۷
اجاره به شرط تملیک	۰/۷	۰/۷	۰/۸	۰/۸	۰/۸	۱/۱	۰/۴	۰/۴	۰/۹	۰/۹
سلف	۰/۴	۰/۶	۰/۰	۰/۰	۰/۱	۰/۱	۰/۶	۰/۷	۱/۲	۱/۷
مشارکت حقوقی	۲/۵	۲/۰	۴/۲	۳/۱	۲/۳	۱/۲	۰/۸	۰/۷	۱/۰	۱/۱
سرمایه‌گذاری مستقیم	۱/۱	۰/۹	۱/۷	۱/۳	۲/۴	۲/۰	۰/۲	۰/۲	۰/۹	۰/۷
جعاله	۴/۷	۴/۳	۳/۸	۳/۳	۶/۰	۴/۹	۱/۹	۱/۶	۱۱/۳	۱۰/۴
سایر (۱)	۱۴/۰	۱۵/۸	۱۶/۴	۱۸/۴	۱۳/۵	۱۶/۲	۵/۹	۶/۳	۲۰/۶	۲۳/۱
جمع	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

۱- شامل آمار خرید دین، مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول و اموال موضوع معاملات می‌باشد.

در سال ۱۳۹۱، نسبت مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول ریالی به کل تسهیلات ریالی اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی به بخش‌های دولتی و غیردولتی و در سال ۱۳۹۰، ۰/۹ واحد درصد کاهش نشان داد. طی دوره مورد بررسی، این متغیر در بانک‌های تجاری دولتی، تخصصی و کل بانک‌های غیردولتی و

در سال ۱۳۹۱، نسبت مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول ریالی به کل تسهیلات ریالی اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی به بخش‌های دولتی و غیردولتی و در سال ۱۳۹۰، ۰/۹ واحد درصد کاهش نشان داد. طی دوره مورد بررسی، این متغیر در بانک‌های تجاری دولتی، تخصصی و کل بانک‌های غیردولتی و

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

مؤسسات اعتباری غیربانکی به ترتیب معادل ۲/۶، ۰/۱ و ۰/۳ واحد درصد کاهش یافت.

جدول ۱۵-۹- نسبت مطالبات سررسید گذشته، معوق و

مشکوک‌الوصول (غیرجاری) بانک‌ها و مؤسسات اعتباری

(درصد) غیربانکی به کل تسهیلات اعطایی (ریالی) (۱)

تغییر	سال		
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	
(واحد درصد)			
بانک‌های تجاری	۱۸/۳	۲۰/۹	-۲/۶
بانک‌های تخصصی	۷/۱	۷/۲	-۰/۱
کل بانک‌های غیردولتی و مؤسسات			
اعتباری غیربانکی	۱۶/۳	۱۶/۶	-۰/۳
بانک‌های جدیداً غیردولتی شده	۱۲/۵	۱۲/۹	-۰/۴
شبکه بانکی	۱۴/۲	۱۵/۱	-۰/۹

۱- شامل مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول بخش‌های دولتی و غیردولتی می‌باشد.

طی سال ۱۳۹۱، بخشی از تسهیلات اعطایی بانک‌ها در

قالب آیین‌نامه اجرایی گسترش بنگاه‌های زودبازده و کارآفرین اعطا شده است. بررسی عملکرد تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی در جهت اجرای آیین‌نامه مذکور نشان می‌دهد تسهیلات پرداختی از ابتدای شروع طرح تا پایان سال ۱۳۹۱ معادل ۲۸۴۴۶۴/۰ میلیارد ریال بود که نسبت به پایان سال قبل، ۱۰۸۸۸/۹ میلیارد ریال افزایش داشته است.

در سال ۱۳۹۱، پرداخت تسهیلاتی به شرح زیر از سوی

دولت برای بانک‌ها به تصویب رسید:

الف- تسهیلات قرض‌الحسنه

از محل منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها حسب موارد مندرج

در قانون بودجه سنواتی کل کشور (از جمله تسهیلات اعطایی به زندانیان معسر، اشتغال مددجویان سازمان زندان‌ها، مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی) و سایر تکالیف قرض‌الحسنه (مانند تسهیلات خوداشتغالی، مشاغل خانگی، ودیعه مسکن و افراد معرفی شده از سوی نهاد ریاست جمهوری)، در سال ۱۳۹۱ مبلغ ۶۷۴۲۰ میلیارد ریال برای بانک‌های عامل سهمیه تعیین و ابلاغ گردید و بانک‌های صادرات

ایران، تجارت، رفاه کارگران، سپه، پست‌بانک و توسعه تعاون طی سال ۱۳۹۱، ۱۰۴۳۱ میلیارد ریال بابت سرفصل‌های یاد شده تسهیلات قرض‌الحسنه پرداخت کردند. شایان ذکر است علاوه بر موارد مذکور، مبلغ ۳۱۳۶۵ میلیارد ریال نیز در این سال تسهیلات غیرتکلیفی ازدواج از محل منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها پرداخت شد.

جدول ۱۵-۱۰- عملکرد بانک‌ها در پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه

(میلیارد ریال) به تفکیک سرفصل‌های تکلیفی قرض‌الحسنه

عملکرد پرداختی	سال ۱۳۹۱
آزادسازی زندانیان معسر و نیازمند در محکومیت‌های مالی	۱۵۵/۰
اشتغال مددجویان سازمان بهزیستی کشور	۱۶۰/۷
اشتغال مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره)	۱۷۷۹/۷
خوداشتغالی	۲۴۸۳/۶
مشاغل خانگی	۳۳۳۶/۷
تعمیر واحدها و احداث حمام بهداشتی روستایی	۸۰/۰
ودیعه مسکن	۳۱۲/۶
سفرهای استانی ریاست جمهوری	۲۰۹۲/۰
افراد معرفی شده از طرف نهاد ریاست جمهوری	۳۱/۰
جمع کل	۱۰۴۳۱/۳

ب- تسهیلات اعطایی به بخش مسکن

به رغم اینکه در قانون بودجه کل کشور در سال ۱۳۹۱

تکلیفی در خصوص پرداخت تسهیلات به بخش مسکن برای سیستم بانکی منظور نشده بود، حسب مصوبات و تکالیف کارگروه مسکن، اقدامات زیر جهت اعطای تسهیلات ساخت و خرید مسکن انجام شد:

- ابلاغ سهمیه تسهیلات بهسازی و نوسازی مسکن

روستایی برای سال ۱۳۹۱ به میزان ۳۱۹۲۳ میلیارد ریال که در همین راستا به میزان ۱۱۶۸۹/۹ میلیارد ریال بابت تسهیلات موصوف از سوی بانک‌های عامل مربوطه از محل منابع داخلی آنها (بجز بانک مسکن) در راستای اجرای مفاد ماده ۱۱ قانون «ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن» مصوب ۱۳۸۷/۳/۶ مجلس شورای اسلامی، اعطا گردید

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۱

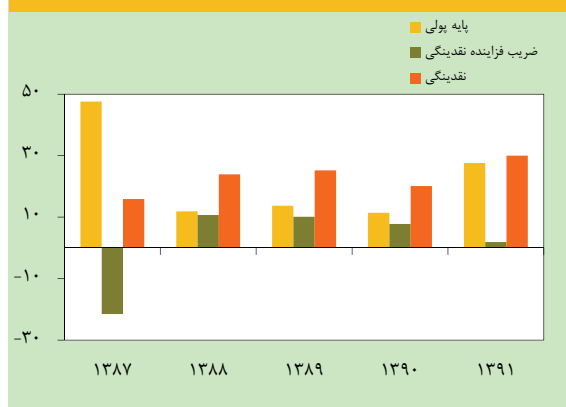
۱۵-۴- نقدینگی

در سال ۱۳۹۱، نقدینگی با رشدی معادل ۳۰/۰ درصد نسبت به سال ۱۳۹۰ به ۴۶۰۶۹۳۵/۹ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رشد نقدینگی در سال گذشته (۲۰/۱ درصد)، ۹/۹ واحد درصد افزایش نشان داد. دلیل اصلی این امر افزایش رشد پایه پولی از ۱۱/۴ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۲۷/۶ درصد در سال ۱۳۹۱ بود. رشد ۲۷/۶ درصدی پایه پولی در سال ۱۳۹۱ عمدتاً به دلیل افزایش خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی و مطالبات بانک مرکزی از بانکها بود و در نهایت، حجم پایه پولی در پایان سال مزبور به ۹۷۵۷۹۵/۱ میلیارد ریال رسید. ضریب فزاینده نقدینگی نیز با افزایش ۱/۹ درصدی نسبت به سال قبل به ۴/۷۲۱ رسید.

(میلیارد ریال) جدول ۱۵-۱۲- نقدینگی برحسب عوامل تعیین کننده آن

درصد تغییر		مانده در پایان سال		
۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	
۲۷/۶	۱۱/۴	۹۷۵۷۹۵/۱	۷۶۴۵۶۸/۵	پایه پولی
				ضریب فزاینده
۱/۹	۷/۸	۴/۷۲۱	۴/۶۳۳	نقدینگی
۳۰/۰	۲۰/۱	۴۶۰۶۹۳۵/۹	۳۵۴۲۵۵/۱	نقدینگی

نمودار ۱۵-۳- رشد نقدینگی و عوامل تعیین کننده آن (درصد)

بررسی عوامل موثر بر رشد نقدینگی در سال ۱۳۹۱ نشان می‌دهد که خالص دارایی‌های داخلی سیستم بانکی با

- اعطای تسهیلات مسکن مهر به میزان ۹۱۶۰۰/۸ میلیارد ریال از سوی بانکهای عامل (از محل منابع داخلی بانکها و برای بانک مسکن از محل منابع اخذ شده از بانک مرکزی) در راستای اجرای مفاد بند (د) تبصره ۶ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور و مصوبات هیات دولت

- اعطای تسهیلات به بافت‌های فرسوده و نامناسب شهری به میزان ۳۵۰۲/۷ میلیارد ریال از سوی بانکهای عامل در راستای اجرای مفاد ماده ۱۲ قانون «ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن» مصوب ۱۳۸۷/۳/۶ مجلس شورای اسلامی (از محل منابع داخلی بانکها بجز بانک مسکن)

- ابلاغ سهمیه تسهیلات مسکن ایثارگران برای سال ۱۳۹۱ به میزان ۱۰۰۰۰۰ میلیارد ریال که تا پایان سال ۱۳۹۱ مبلغ ۳۸۹۲/۱ میلیارد ریال بابت تسهیلات موصوف از سوی بانکهای عامل (از محل منابع داخلی بانکها) با نرخ یارانه‌ای ۴ درصد، حسب مصوبات هیات وزیران اعطا گردید

- ابلاغ اعطای تسهیلات مسکن به نخبگان به تعداد ۱۰۰۰ فقره با سقف فردی ۸۰۰ میلیون ریال و قضات و اعضای هیات علمی (حسب مصوبات دولت و شورای پول و اعتبار) با سقف فردی ۳۵۰ میلیون ریال تسهیلات خرید و ۴۵۰ میلیون ریال تسهیلات ساخت مسکن طی سال ۱۳۹۱ به بانکهای عامل (از محل منابع داخلی بانکها).

جدول ۱۵-۱۱- عملکرد بانکها به منظور اعطای تسهیلات

(میلیارد ریال) تکلیفی در بخش مسکن در سال ۱۳۹۱

سهمیه ابلاغی	سهمیه پرداختی	
۳۱۹۲۳	۱۱۶۸۹/۹	مسکن روستایی
-	۹۱۶۰۰/۸	مسکن مهر
۲۲۵۰۰	۳۵۰۲/۷	مسکن بافت فرسوده
۱۰۰۰۰۰	۳۸۹۲/۱	مسکن اقشار خاص
۱۵۴۴۲۳	۱۱۰۶۸۵/۵	جمع

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

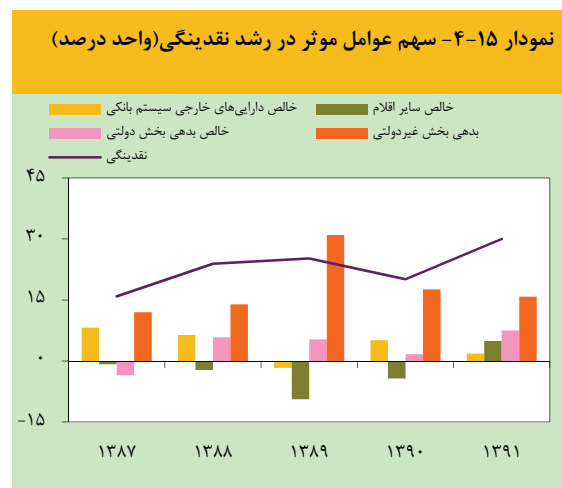
۱۵-۴-۱- پایه پولی

پایه پولی در سال ۱۳۹۱ نسبت به پایان سال قبل ۲۷/۶ درصد افزایش یافت که در مقایسه با رشد سال قبل (۱۱/۴ درصد) به میزان ۱۶/۲ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. در سال مورد بررسی، خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی با ۱۶۲/۹ درصد افزایش نسبت به پایان سال قبل (۱۱۹۱۱۶/۳) میلیارد ریال افزایش) و دارا بودن سهمی فزاینده معادل ۱۵/۶ واحد درصد در رشد پایه پولی، مهم‌ترین عامل فزاینده رشد پایه پولی بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (سهم کاهنده ۸/۶ واحد درصد) معادل ۲۴/۲ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. افزایش ۴۳/۶ درصدی بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی و کاهش ۸/۱ درصدی سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی نزد بانک مرکزی، دلایل افزایش خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی در پایان سال ۱۳۹۱ بودند.

مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با ۱۶/۷ درصد رشد نسبت به پایان سال قبل و سهم از رشدی معادل ۹/۲ واحد درصد در رشد پایه پولی، دیگر عامل فزاینده پایه پولی بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (سهم فزاینده ۱۲/۹ واحد درصدی در رشد ۱۱/۴ درصدی پایه پولی) کاهش معادل ۳/۷ واحد درصد نشان می‌دهد. عامل اصلی افزایش بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی در پایان سال ۱۳۹۱ نسبت به اسفند ماه ۱۳۹۰، افزایش اضافه‌برداشت بانک مسکن از بانک مرکزی به میزان ۱۰۳۲۰۵/۹ میلیارد ریال به منظور تامین مالی طرح مسکن مهر بود.

خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی نیز با ۲/۸ درصد رشد نسبت به پایان سال ۱۳۹۰ و سهمی فزاینده

۳۷/۰ درصد رشد نسبت به سال قبل، از سهمی فزاینده معادل ۲۸/۲ واحد درصد در رشد نقدینگی برخوردار بوده است. در میان خالص دارایی‌های داخلی، بدهی بخش غیردولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی (بدون سود و درآمد سال‌های آتی) با ۱۷/۶ درصد رشد و سهمی فزاینده معادل ۱۵/۸ واحد درصد، مهم‌ترین عامل رشد نقدینگی بوده است. همچنین، خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی و خالص سایر اقلام با سهم‌هایی فزاینده به ترتیب معادل ۷/۵ و ۴/۹ واحد درصد در رشد نقدینگی دیگر عوامل فزاینده رشد نقدینگی بودند. شایان ذکر است خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی با ۷/۵ درصد رشد، سهمی فزاینده معادل ۱/۸ واحد درصد در رشد نقدینگی داشته است.

جدول ۱۵-۱۳- سهم عوامل موثر در رشد نقدینگی (واحد درصد)

سال		
۱۳۹۱	۱۳۹۰	
۱/۸	۵/۱	خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی
۲۸/۲	۱۵/۰	خالص دارایی‌های داخلی سیستم بانکی
۷/۵	۱/۷	خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی دولت
۵/۷	-۰/۳	شرکت‌های دولتی
۱/۸	۲/۰	بدهی بخش غیردولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی (۱)
۱۵/۸	۱۷/۶	خالص سایر اقلام
۴/۹	-۴/۳	
۳۰/۰	۲۰/۱	نقدینگی (درصد)

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۱

۱۵-۴-۲- ضریب فزاینده نقدینگی

ضریب فزاینده نقدینگی با ۱/۹ درصد افزایش نسبت به پایان سال قبل به ۴/۷۲۱ در پایان سال ۱۳۹۱ رسید. افزایش مذکور ناشی از کاهش «نسبت ذخایر اضافی بانک‌ها به کل سپرده‌های بخش غیر دولتی» به میزان ۱۸/۰ درصد و افزایش «نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌های بخش غیر دولتی» به میزان ۳/۹ درصد بود که به ترتیب سهمی برابر ۰/۱۵۸۴ و ۰/۰۴۹۲ (در مجموع ۰/۲۰۸) واحد در افزایش ضریب فزاینده نقدینگی داشتند. در مقابل، در سال مورد بررسی اگرچه نسبت‌های سپرده قانونی تغییر نکرد ولی ترکیب سپرده‌ها به صورتی تغییر یافت که عملکرد نسبت سپرده قانونی به کل سپرده‌های بخش غیر دولتی با ۵/۴ درصد افزایش، موجب کاهش ۰/۱۱۹۴ واحدی ضریب فزاینده نقدینگی گردید.

جدول ۱۵-۱۵- عوامل موثر بر ضریب فزاینده نقدینگی

سهم هر یک از اجزا در تغییرات ضریب در سال ۱۳۹۱	پایان سال		
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	
۰/۰۴۹۲	-۰/۰۷۷۲	۰/۰۸۰۳	نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌ها
-۰/۱۱۹۴	-۰/۱۱۴۹	۰/۱۰۹۰	نسبت سپرده‌های قانونی به کل سپرده‌ها
۰/۱۵۸۴	-۰/۰۳۶۰	۰/۰۴۳۹	نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده‌ها
۰/۰۸۸	۴/۷۲۱	۴/۶۳۳	ضریب فزاینده نقدینگی

۱۵-۵- ترکیب نقدینگی

ترکیب نقدینگی در سال ۱۳۹۱ نشان‌دهنده کاهش سهم پول از ۲۵/۳ درصد در پایان سال ۱۳۹۰ به ۲۴/۷ درصد در پایان سال ۱۳۹۱ می‌باشد. در مقابل، سهم شبه‌پول با ۰/۶ واحد درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۷۵/۳ درصد رسید.

معادل ۲/۷ واحد درصد، دیگر عامل فزاینده پایه پولی بود که در مقایسه با سهم این متغیر در رشد پایه پولی سال ۱۳۹۰ (سهم فزاینده ۱۹/۴ واحد درصدی در رشد ۱۱/۴ درصدی پایه پولی)، به میزان ۱۶/۷ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

خالص سایر اقلام بانک مرکزی با ۰/۵ درصد افزایش نسبت به پایان سال قبل، سهم اندکی (سهم فزاینده ۰/۱ واحد درصدی) در رشد پایه پولی در پایان سال ۱۳۹۱ داشت. کاهش وجوه پیش‌فروش سکه طلا و انتشار اوراق مشارکت بانک مرکزی از عوامل مهم موثر بر رشد مزبور بودند. وجوه پیش‌فروش سکه طلا که در سال ۱۳۹۰ انجام شد، در سال ۱۳۹۱ با کاهشی معادل ۴۷۸۵۱/۱ میلیارد ریال مواجه شد. این میزان کاهش، اثر انبساطی برابر ۶/۲ واحد درصد در رشد پایه پولی داشت. همچنین در سال ۱۳۹۱، بانک مرکزی به منظور کنترل کل‌های پولی در سه مرحله اقدام به انتشار اوراق مشارکت کرد که براساس آن تا پایان اسفند ماه ۱۳۹۱، مبلغ ۴۱۴۷۶/۶ میلیارد ریال اوراق مشارکت به فروش رسید. فروش اوراق مشارکت بانک مرکزی اثر انقباضی برابر ۵/۴ واحد درصد در رشد پایه پولی سال ۱۳۹۱ به همراه داشت.

(واحد درصد) جدول ۱۵-۱۴- سهم عوامل موثر در رشد پایه پولی

سال		
۱۳۹۱	۱۳۹۰	
۲/۷	۱۹/۴	خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی
۱۵/۶	-۸/۶	خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
۹/۲	۱۲/۹	مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها
۰/۱	-۱۲/۳	خالص سایر اقلام
۲۷/۶	۱۱/۴	پایه پولی (درصد)

جدول ۱۵-۱۶- نقدینگی بر حسب پول و شبه پول

(میلیارد ریال)

سهم نسبت به نقدینگی (درصد)	درصد تغییر		مانده در پایان سال			
	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۸۹	
	۲۴/۷	۲۵/۳	۲۶/۶	۱۱۳۶۷۱۷/۷	۸۹۷۵۷۲/۵	۷۵۸۷۱۶/۶
پول	۷/۲	۷/۴	۲۵/۴	۱۶/۹	۳۳۰۱۶۴/۲	۲۲۵۱۵۵/۳
اسکناس و مسکوک در دست اشخاص	۱۷/۵	۱۷/۹	۲۷/۱	۱۸/۹	۸۰۶۵۵۳/۵	۶۳۴۳۶۳/۲
سپرده دیداری بخش غیردولتی	۷۵/۳	۷۴/۷	۳۱/۲	۲۰/۸	۳۴۷۰۲۱۸/۲	۲۶۴۴۹۷۹/۴
شبه پول	۶/۷	۷/۲	۲۱/۳	۷/۰	۳۱۰۲۷۷/۵	۲۵۵۷۵۶/۲
سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز	۶۶/۴	۶۴/۹	۳۳/۲	۲۱/۸	۳۰۵۹۹۷۱/۴	۲۲۹۷۹۳۷/۶
سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار	۲/۲	۲/۶	۹/۵	۴۱/۸	۹۹۹۶۹/۳	۹۱۲۸۵/۶
سپرده‌های متفرقه	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۰/۰	۲۰/۱	۴۶۰۶۹۳۵/۹	۳۵۴۲۵۵۱/۹
نقدینگی						۲۹۴۸۸۷۴/۲

۱۵-۵-۲- شبه پول

در سال مورد بررسی، شبه‌پول با رشدی معادل ۳۱/۲ درصد به ۳۴۷۰۲۱۸/۲ میلیارد ریال رسید و سهم آن در نقدینگی از ۷۴/۷ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۷۵/۳ درصد در سال ۱۳۹۱ افزایش یافت. در بین اجزای شبه‌پول، سهم سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت و سپرده‌های متفرقه در مقایسه با سال قبل کاهش و سهم سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت عادی و کوتاه‌مدت ویژه افزایش یافت. یکی از دلایل کاهش سهم سپرده‌های بلندمدت، افزایش نرخ تورم در سال ۱۳۹۱ و به تبع آن کاهش نرخ واقعی سود سپرده‌ها بود که منجر به کاهش تمایل سپرده‌گذاران به نگهداری سپرده‌های بلندمدت گردید.

۱۵-۵-۱- پول

در سال ۱۳۹۱، حجم پول با ۲۶/۶ درصد افزایش به ۱۱۳۶۷۱۷/۷ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رشد سال قبل (۱۸/۳ درصد) به میزان ۸/۳ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. افزایش رشد سپرده‌های دیداری از ۱۸/۹ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۲۷/۱ درصد در سال ۱۳۹۱ مهم‌ترین عامل افزایش رشد حجم پول در سال مزبور بود. رشد سپرده‌های جاری اشخاص به عنوان مهم‌ترین عامل افزایش سپرده‌های دیداری با ۱۴/۹ واحد درصد افزایش نسبت به رشد ۱۳/۵ درصدی در سال ۱۳۹۰ به ۲۸/۴ درصد در سال ۱۳۹۱ رسید.

جدول ۱۵-۱۷- ترکیب پول

(درصد)

پایان سال	ترکیب شبه پول	
	۱۳۹۰	۱۳۹۱
سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز	۹/۷	۸/۹
سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار	۸۶/۹	۸۸/۲
کوتاه‌مدت عادی	۳۰/۷	۳۵/۴
کوتاه‌مدت ویژه	۲/۲	۲/۹
بلندمدت	۵۴/۰	۴۹/۹
سپرده‌های متفرقه (۱)	۳/۵	۲/۹

پایان سال	ترکیب پول	
	۱۳۹۰	۱۳۹۱
اسکناس و مسکوک در دست اشخاص	۲۹/۳	۲۹/۰
سپرده دیداری بخش غیردولتی	۷۰/۷	۷۱/۰

سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص در ترکیب پول از ۲۹/۳ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۲۹/۰ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافت. در مقابل، سهم سپرده‌های دیداری در پول از ۷۰/۷ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۷۱/۰ درصد در سال ۱۳۹۱ افزایش یافت.

۱- شامل پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی، سپرده نقدی ضمانت‌نامه‌ها، پیش‌دریافت بابت تسهیلات و وجوه صندوق بازنشستگی و پس‌انداز کارکنان بانک‌ها می‌باشد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۱

دولتی معادل ۷۲۴۹۱/۸ میلیارد ریال و سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی به میزان ۱۳۶۸/۱ میلیارد ریال افزایش یافتند. با توجه به افزایش منابع بانک‌های تجاری دولتی، ۳۹۳۸۶/۵ میلیارد ریال به بدهی بخش غیردولتی و ۲۱۴۳۰/۴ میلیارد ریال به بدهی بخش دولتی به این بانک‌ها افزوده شد.

۱۵-۷- منابع و مصارف بانک‌های تخصصی

در سال ۱۳۹۱، حجم سپرده‌های بخش غیردولتی نزد بانک‌های تخصصی ۸۵۸۳۵/۲ میلیارد ریال افزایش یافت که از این میزان افزایش، معادل ۱۳۵۶۷/۲ میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۷۲۲۶۸/۰ میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیردیداری بود. به دلیل افزایش سپرده‌های قانونی به میزان ۹۱۷۳/۸ میلیارد ریال و کاهش اسکناس و مسکوک در صندوق به میزان ۴۱۶/۴ میلیارد ریال، منابع مسدود بانک‌های مزبور به میزان ۸۷۵۷/۴ میلیارد ریال افزایش یافت. در این سال منابع آزاد از محل سپرده‌های بخش غیردولتی در بانک‌های تخصصی معادل ۷۷۰۷۷/۸ میلیارد ریال افزایش نشان داد که با در نظر گرفتن سایر منابع (بدهی به بانک مرکزی، بدهی‌های ارزی، بدهی به سایر بانک‌ها و سایر وجوه)، کل منابع آزاد اعتباری بانک‌های تخصصی معادل ۲۲۱۷۸۵/۰ میلیارد ریال افزایش یافت. از این محل، بدهی بخش‌های غیردولتی و دولتی به ترتیب معادل ۱۷۱۸۱۸/۱ و ۴۹۹۶۶/۹ میلیارد ریال افزایش داشت. بدهی بانک‌های تخصصی به بانک مرکزی با ۲۱/۹ درصد رشد (۷۹۴۱۱/۲ میلیارد ریال افزایش) نسبت به سال ۱۳۹۰ به ۴۴۲۱۰۴/۵ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۱ رسید. افزایش بدهی بانک‌های تخصصی به بانک مرکزی در این سال عمدتاً به افزایش بدهی بانک مسکن به منظور تامین مالی طرح مسکن مهر مربوط بود.

بررسی اجزای سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت نشان می‌دهد که در سال مورد بررسی، سهم سپرده‌های پنج‌ساله از کل سپرده‌های بلندمدت با ۱/۹ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل، از ۶۹/۴ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۶۷/۵ درصد در سال ۱۳۹۱ رسید. سهم سپرده‌های یک‌ساله و سه‌ساله نیز به ترتیب از ۲۰/۲ و ۲/۵ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۱۹/۲ و ۲/۲ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافت. در مقابل، سهم سپرده‌های دو و چهارساله از کل سپرده‌های بلندمدت افزایش یافت و به ترتیب از ۶/۸ و ۱/۱ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۹/۹ و ۱/۲ درصد در سال ۱۳۹۱ رسید.

(درصد) جدول ۱۵-۱۹- ترکیب سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت(۱)

	پایان سال		
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹
یک‌ساله	۱۹/۲	۲۰/۲	۲۵/۶
دو‌ساله	۹/۹	۶/۸	۳/۴
سه‌ساله	۲/۲	۲/۵	۳/۰
چهارساله	۱/۲	۱/۱	۱/۳
پنج‌ساله	۶۷/۵	۶۹/۴	۶۶/۷

۱- شامل آمار موسسه اعتباری غیربانکی توسعه می‌باشد.

۱۵-۶- منابع و مصارف بانک‌های تجاری دولتی

حجم سپرده‌های بخش غیردولتی نزد بانک‌های تجاری دولتی در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل به میزان ۲۶/۶ درصد رشد (معادل ۲۰۷۹۶۳/۰ میلیارد ریال افزایش) یافت. از این میزان افزایش، معادل ۱۳۲۲۰/۰ میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۱۹۴۷۴۳/۰ میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیردیداری بود. طی این سال، منابع مسدود بانک‌های تجاری دولتی معادل ۲۲۳۵۶/۸ میلیارد ریال افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش سپرده قانونی به میزان ۲۸۲۸۰/۶ میلیارد ریال و کاهش اسکناس و مسکوک در صندوق به میزان ۵۹۲۳/۸ میلیارد ریال بود. همچنین، حساب سرمایه بانک‌های تجاری

۱۵-۸- منابع و مصارف کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی

غیردولتی شده به میزان ۴۸۷۶۵/۲ میلیارد ریال افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش ۴۹۱۰۷/۶ میلیارد ریالی سپرده قانونی و کاهش ۳۴۲/۴ میلیارد ریالی اسکناس و مسکوک در صندوق بانک‌های مزبور بود. همچنین، حساب سرمایه بانک‌های جدیداً غیردولتی شده با ۳۰۷۷/۳ میلیارد ریال کاهش و سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی با ۴۴۵/۹ میلیارد ریال افزایش مواجه شدند. از محل منابع مذکور، معادل ۱۵۰۰۴۲/۱ میلیارد ریال به بدهی بخش غیردولتی و ۴۹۱۳۴/۷ میلیارد ریال به بدهی بخش دولتی افزوده شد.

۱۵-۱۰- واحدها و کارکنان شبکه بانکی

در سال ۱۳۹۱، تعداد واحدهای بانکی اعم از شعبه و باجه در داخل و خارج از کشور با ۰/۷ درصد افزایش به ۲۱۴۲۷ واحد رسید که از این تعداد، ۲۱۳۸۳ واحد در داخل و بقیه در خارج از کشور قرار داشتند. در بین کلیه بانک‌ها، بانک‌های ملی و صادرات ایران به ترتیب با سهم‌هایی معادل ۱۶/۱ و ۱۶/۰ درصد بیشترین سهم از تعداد واحدهای بانکی داخل کشور را به خود اختصاص دادند.

در این سال تعداد کارکنان شبکه بانکی کشور با ۰/۳ درصد کاهش به ۲۰۸۳۷۲ نفر رسید؛ تعداد کارکنان بانک‌های تجاری دولتی ۲/۳ درصد کاهش و تعداد کارکنان بانک‌های تخصصی ۰/۹ درصد افزایش یافت. همچنین، تعداد کارکنان کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی با ۰/۳ درصد افزایش به ۱۱۳۸۵۴ نفر رسید. در سال مورد بررسی، متوسط تعداد کارکنان در هر واحد بانکی ۹/۷ نفر بود که نسبت به سال قبل (۹/۸ نفر) اندکی کاهش نشان می‌دهد. همچنین، نسبت جمعیت کل کشور به ازای هر واحد بانکی (داخل کشور) به ۳۵۵۶ نفر رسید که نسبت به رقم سال ۱۳۹۰ (۳۵۷۳ نفر)، ۱۷ نفر کاهش نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۹۱، حجم سپرده‌های بخش غیردولتی نزد کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی به میزان ۳۳/۶ درصد (۷۰۳۶۳۰/۹ میلیارد ریال)، افزایش یافت. از این میزان افزایش، معادل ۱۴۵۴۰۳/۱ میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۵۵۸۲۲۷/۸ میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیردیداری بود. در سال مزبور، منابع مسدود کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی معادل ۹۶۷۹۱/۹ میلیارد ریال افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش ۹۶۷۵۲/۸ میلیارد ریالی سپرده قانونی و ۳۹/۱ میلیارد ریالی اسکناس و مسکوک در صندوق بانک‌های مزبور بود. همچنین در سال ۱۳۹۱، حساب سرمایه کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی معادل ۳۲۵۰۶/۱ میلیارد ریال و سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی نزد بانک‌های مزبور معادل ۲۶۷/۳ میلیارد ریال افزایش یافتند. از محل منابع مذکور، معادل ۳۳۹۰۹۲/۳ میلیارد ریال به بدهی بخش غیردولتی و ۴۹۱۳۴/۸ میلیارد ریال به بدهی بخش دولتی افزوده شد.

۱۵-۹- منابع و مصارف بانک‌های جدیداً غیردولتی شده^(۱)

در سال مورد بررسی، حجم سپرده‌های بخش غیردولتی نزد بانک‌های جدیداً غیردولتی شده به میزان ۲۹/۸ درصد (۳۷۰۴۴۳/۲ میلیارد ریال)، افزایش یافت که از این میزان افزایش، معادل ۱۰۵۰۸۹/۶ میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۲۶۵۳۵۲/۶ میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیردیداری بود. طی سال مزبور، منابع مسدود بانک‌های جدیداً

۱- منظور بانک‌های صادرات، تجارت، ملت و رفاه است که از اسفند ماه ۱۳۸۸ از ردیف بانک‌های تجاری دولتی خارج و در ردیف بانک‌های جدیداً غیردولتی شده طبقه‌بندی شده‌اند.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۱

جدول ۱۵-۲۰- پراکندگی واحدهای بانکی

سال		
۱۳۹۱	۱۳۹۰	
۲۱۳۸۳	۲۱۲۳۵	داخل کشور
۵۶۷۳	۵۸۱۱	بانک‌های تجاری
۴۲۶۰	۴۱۴۵	بانک‌های تخصصی (۱)
		کل بانک‌های غیردولتی و
۱۱۴۵۰	۱۱۲۷۹	موسسات اعتباری غیربانکی (۲)
۸۶۱۵	۸۷۱۲	بانک‌های جدیداً غیردولتی شده
۴۴	۴۶	خارج کشور
۱۳	۱۳	ملی ایران
۲۱	۲۱	صادرات ایران
۲	۲	تجارت
۴	۴	ملت
۳	۳	سپه
۱	۰	پارسیان
۰	۳	موسسه اعتباری توسعه
۲۱۴۲۷	۲۱۲۸۱	شبکه بانکی

۱- شامل شعب بانک قرض الحسنه مهر و بانک توسعه تعاون می‌باشد.

۲- شامل چهار بانک جدیداً غیردولتی شده می‌باشد.

طبقه‌بندی کارکنان شبکه بانکی کشور از نظر سطوح

تحصیلی در سال مورد بررسی نشان می‌دهد سهم کارکنان مقاطع کارشناسی و بالاتر رو به افزایش و در مقابل، سهم کارکنان مقاطع کاردانی، دیپلم و زیر دیپلم رو به کاهش است. در این میان، دارندگان مدارج تحصیلی کاردانی و دیپلم همچنان بیشترین سهم را به خود اختصاص دادند. در بانک‌های تجاری، تخصصی و جدیداً غیردولتی شده به ترتیب ۳۷/۳، ۵۳/۹ و ۳۸/۹ درصد کارکنان دارای مدارج تحصیلی کارشناسی و بالاتر هستند؛ در حالی که این نسبت در بانک‌های غیردولتی (بدون لحاظ بانک‌های جدیداً غیردولتی شده) ۶۸/۶ درصد است (۱).

جدول ۱۵-۲۱- طبقه‌بندی کارکنان شبکه بانکی برحسب مدارج تحصیلی

(نفر- درصد)

۱۳۹۱		۱۳۹۰		۱۳۸۹		
تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم	
۱۰۰/۰	۵۸۸۸۰	۱۰۰/۰	۶۰۲۶۸	۱۰۰/۰	۶۱۹۸۵	بانک‌های تجاری دولتی
۳۷/۳	۲۱۹۷۲	۳۴/۸	۲۰۹۸۲	۳۲/۲	۱۹۹۶۸	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۵۹/۱	۳۴۷۶۷	۶۱/۰	۳۶۷۷۵	۶۲/۹	۳۸۹۷۲	کاردانی و دیپلم
۳/۶	۲۱۴۱	۴/۲	۲۵۱۱	۴/۹	۳۰۴۵	زیر دیپلم
۱۰۰/۰	۳۵۶۳۸	۱۰۰/۰	۳۵۳۳۶	۱۰۰/۰	۳۳۷۹۶	بانک‌های تخصصی دولتی
۵۳/۹	۱۹۲۱۰	۵۰/۳	۱۷۷۸۶	۴۶/۰	۱۵۵۵۵	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۴۳/۶	۱۵۵۵۰	۴۶/۹	۱۶۵۷۰	۵۰/۶	۱۷۱۱۰	کاردانی و دیپلم
۲/۵	۸۷۸	۲/۸	۹۸۰	۳/۳	۱۱۳۱	زیر دیپلم
۱۰۰/۰	۱۱۳۸۵۴	۱۰۰/۰	۱۱۳۴۸۷	۱۰۰/۰	۱۰۷۸۲۲	کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی
۴۶/۲	۵۲۵۹۸	۴۳/۱	۴۸۹۲۹	۴۰/۹	۴۴۰۹۷	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۴۸/۶	۵۵۳۴۸	۵۱/۰	۵۷۸۳۵	۵۴/۲	۵۸۴۱۵	کاردانی و دیپلم
۵/۲	۵۹۰۸	۵/۹	۶۷۲۳	۴/۹	۵۳۱۰	زیر دیپلم
۱۰۰/۰	۸۵۷۲۶	۱۰۰/۰	۸۷۷۶۰	۱۰۰/۰	۸۵۱۰۲	بانک‌های جدیداً غیردولتی شده
۳۸/۹	۳۳۳۱۲	۳۶/۳	۳۱۸۴۶	۳۵/۵	۳۰۱۷۷	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۵۴/۶	۴۶۸۵۴	۵۶/۵	۴۹۵۵۶	۵۸/۸	۵۰۰۵۰	کاردانی و دیپلم
۶/۵	۵۵۶۰	۷/۲	۶۳۵۸	۵/۷	۴۸۷۵	زیر دیپلم
۱۰۰/۰	۲۰۸۳۷۲	۱۰۰/۰	۲۰۹۰۹۱	۱۰۰/۰	۲۰۳۶۰۳	کل بانک‌ها و موسسات اعتباری غیربانکی
۴۵/۰	۹۳۷۸۰	۴۱/۹	۸۷۶۹۷	۳۹/۱	۷۹۶۲۰	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۵۰/۷	۱۰۵۶۶۵	۵۳/۲	۱۱۱۱۸۰	۵۶/۲	۱۱۴۴۹۷	کاردانی و دیپلم
۴/۳	۸۹۲۷	۴/۹	۱۰۲۱۴	۴/۷	۹۴۸۶	زیر دیپلم

۱- سهم کارکنان دارای مدرک کارشناسی و بالاتر در کل بانک‌های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی (با لحاظ بانک‌های جدیداً غیردولتی شده) ۴۶/۲ درصد می‌باشد.

۱۱-۱۵- تحولات سیستم بانکی

اهم اقدامات انجام شده در سال ۱۳۹۱ به شرح زیر می‌باشد:

بخش اول- موضوعات مرتبط با تدوین مقررات، آیین‌نامه،

دستورالعمل، بخشنامه و اصلاحیه‌ها

- تدوین «آیین‌نامه اجرایی عقود استصناع، مرابحه و خرید دین»، تصویب در هیات وزیران و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین «اساسنامه صندوق ضمانت سپرده‌ها»، تصویب در هیات وزیران و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین «دستورالعمل نحوه تشخیص و حذف مطالبات غیر قابل وصول از دفاتر موسسه اعتباری و افشای آن در صورت‌های مالی»، تصویب در شورای پول و اعتبار و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین نسخه جدید «آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان»، تصویب در شورای پول و اعتبار و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین «دستورالعمل نگهداری انواع حساب‌ها برای وزارت‌خانه‌ها، موسسات و شرکت‌های دولتی و همچنین نهادها و موسسات عمومی غیر دولتی»، تصویب در شورای پول و اعتبار و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین «دستورالعمل حساب‌جاری»، تصویب در شورای پول و اعتبار و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین «دستورالعمل اعتبار اسنادی داخلی ریالی»، تصویب در شورای پول و اعتبار و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین «آیین‌نامه ایجاد یا تعطیل واحدهای بانکی در داخل کشور»، تصویب در شورای پول و اعتبار و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین «دستورالعمل تعیین نسبت تعهدات و بدهی‌های ارزی به دارایی‌های ارزی»، تصویب در شورای پول و اعتبار و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین «دستورالعمل‌های حسابداری کارت اعتباری بر پایه عقد مرابحه و کارت میزان برای کارکنان دولت و کارگران»، تصویب در کمیسیون اعتباری و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین «دستورالعمل جدید ناظر بر تسهیلات سندیکایی»، تصویب در کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- تدوین «دستورالعمل‌های حسابداری عقود استصناع و خرید دین»، تصویب در کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری و ابلاغ به شبکه بانکی کشور

- بازنگری «اساسنامه نمونه بانک‌های غیردولتی».

بخش دوم- فعالیت‌های مرتبط با مبارزه با پولشویی

اهم اقدامات انجام شده از سوی بانک مرکزی در سال ۱۳۹۱ در خصوص مبارزه با پولشویی در حوزه اجرایی و عملیاتی به شرح زیر است:

- بررسی منشأ تامین سرمایه اولیه و نیز افزایش سرمایه اولیه ۴۵ بانک/موسسه در شرف تالیس و بانک‌ها و موسسات اعتباری موجود

- انجام بازرسی‌های مستمر و موردی از بانک‌ها در خصوص ایجاد زیرساخت‌های لازم برای اجرای مقررات مبارزه با پولشویی، نحوه اجرای دستورالعمل‌های صادره یا ردیابی‌های مالی

- انجام بازرسی از واحدهای مبارزه با پولشویی بانک‌ها و موسسات اعتباری به منظور اطلاع از مجموعه اقدامات عملی بانک‌ها در زمینه اجرایی کردن قانون، آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی و دستورالعمل‌های مرتبط و راهنمایی واحدهای مزبور در انجام وظایف محوله

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۱

- برگزاری نشست مشترک با بانک‌های مرکزی روسیه، برزیل و ارمنستان و انجام رایزنی در خصوص جلب حمایت برای عضویت ایران در نهادهای بین‌المللی مرتبط با مبارزه با پولشویی

- اجرایی نمودن مفاد تفاهم‌نامه نظارتی میان ایران و ارمنستان و آماده نمودن تمهیدات لازم برای دیدار کارشناسان ایرانی و گروه اگمونت و انجام رایزنی‌های مورد نیاز جهت عضویت ایران در فنی‌ترین نهاد بین‌المللی مبارزه با پولشویی در سطح بین‌المللی، اعزام کارشناسان اداره به ارمنستان جهت پیوستن به گروه اگمونت و بررسی مشکلات موجود در راه عضویت ایران در آن سازمان که در زمینه مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم فعالیت دارد.

بخش سوم - فعالیت‌های مرتبط با مجوزهای بانکی

در اجرای قانون پولی و بانکی کشور و در راستای ساماندهی بازار پول موضوع قانون «تنظیم بازار غیرمتمشکل پولی» و مواد ۸۶ و ۹۶ قانون برنامه پنجم توسعه، اهم اقدامات اداره مجوزهای بانکی در سال ۱۳۹۱ براساس سیاست‌های اتخاذ شده به شرح زیر بود:

- تداوم ساماندهی موسسات سپرده‌پذیر بدون مجوز (که فعالیت آنها در بازار پولی تاثیرگذار است)، در قالب ۱۴ بانک یا موسسه اعتباری در اجرای بند ۷ از یک‌هزار و یکصد و سی و سومین صورت‌جلسه مورخ ۱۳۹۰/۱۰/۶ شورای پول و اعتبار

- بررسی تقاضای تاسیس صندوق قرض‌الحسنه توسط بانک‌ها به منظور تفکیک عملیات قرض‌الحسنه بانک‌ها و موسسات اعتباری براساس تکالیف قانونی مقرر در بند (الف) ماده ۸۶ قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه و نیز تبصره ۱ ماده ۱۲ «سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور در سال ۱۳۹۰» مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۵ شورای پول و اعتبار که منجر به تاسیس ۴ صندوق قرض‌الحسنه برای بانک‌های متقاضی گردید

- پیگیری و تاکید مجدد بر ضرورت بستن کلیه حساب‌های فاقد شماره/شناسه ملی و انجام بازرسی‌های جامع به منظور اطمینان از حسن عملکرد بانک‌ها در این زمینه و الزام بانک‌ها به عدم ارائه خدمت به مشتریانی که فاقد شماره/شناسه ملی هستند

- الزام بانک‌ها به عدم تحویل وجه نقد بیش از سقف مقرر (۱۵۰ میلیون ریال) در روز به مشتریان

- الزام بانک‌ها به برنامه‌ریزی برای تهیه و عملیاتی نمودن نرم‌افزارهای مبارزه با پولشویی و به کارگیری آن

- الزام بانک‌ها به اصلاح فرآیندها به منظور تسهیل امور بازرسی و ردیابی وجوه

- ترجمه و تالیف جزوات آموزشی برای بانک‌ها و موسسات اعتباری و ارسال آن برای شبکه بانکی کشور

- برنامه‌ریزی و برگزاری دوره‌های تربیت مدرس مبارزه با پولشویی برای شبکه بانکی کشور به منظور تسریع در آموزش کارکنان این شبکه و افزایش نفوذ آموزش در شعب بانک‌ها و دیگر واحدهای صف و ستاد آنها (با همکاری مدیریت کل منابع انسانی بانک مرکزی)

- شرکت کلیه کارکنان اداره مبارزه با پولشویی بانک مرکزی در دوره کامپیوتر- محور (AML/CBT) مبارزه با پولشویی برگزار شده توسط واحد اطلاعات مالی ایران (FIU)^(۱) و دریافت گواهی‌نامه رسمی پایان دوره توسط تمامی کارکنان آن اداره

- به‌روز نمودن شاخص‌های عملیات مشکوک به پولشویی و تامین مالی تروریسم براساس توصیه‌های جدید گروه ویژه اقدام مالی و تجربیات سایر کشورها

^۱- Financial Intelligence Unit(FIU)

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

- با عنایت به مصوبه مورخ ۱۳۹۱/۸/۲ شورای پول و اعتبار مبنی بر عدم نیاز صندوق‌های قرض‌الحسنه تک‌شعبه‌ای به مجوز این بانک، صدور و تمدید مجوز فعالیت این نهادها متوقف گردید.

جدول ۱۵-۲۲- تعداد مجوزهای صادره برای تاسیس و ابطال مجوز بانک و موسسه اعتباری در سال ۱۳۹۱

حوزه	موافقت اصولی	مجوز فعالیت	جمع	ابطال مجوز
سرزمین اصلی	۳	۲	۵	۱
مناطق آزاد	۰	۰	۰	۰
جمع	۳	۲	۵	۱
بانک آینده، موسسه اعتباری عسکریه و موسسه اعتباری کوثر	بانک قوامین و بانک قرض‌الحسنه رسالت	بانک آرین		

- رسیدگی و بررسی امور ثبتی بیش از ۱۵۰۰ موسسه فعال در بازار پول کشور که دارای مجوز فعالیت دائم یا موقت از این بانک می‌باشند (شامل بانک، موسسه اعتباری، صندوق قرض‌الحسنه، تعاونی اعتبار، صرافی و لیزینگ) و نیز حدود ۳۰۰۰ صندوق قرض‌الحسنه که صرفاً دارای مجوز از نیروی انتظامی بوده یا تحت نظر سازمان اقتصاد اسلامی فعالیت می‌نمایند جهت ارجاع به مراجع ثبت، در اجرای تبصره ۱ ماده ۹۶ قانون برنامه پنجم توسعه

- برگزاری جلسات هفتگی با مسئولان ادارات کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان‌ها به منظور ساماندهی وضعیت بیش از ۱۳۰۰ شرکت تعاونی اعتبار که نهایتاً منجر به انعقاد دو تفاهم‌نامه در قالب «شیوه‌نامه تسریع در ساماندهی شرکت‌های تعاونی اعتبار گروه‌های شغلی سراسر کشور» گردید

جدول ۱۵-۲۳- تعداد مجوزهای صادره، تمدید و ابطال شده برای نهادهای فعال در بازار غیرمتشکل پولی در سال ۱۳۹۱

ابطال / تعلیق مجوز	جمع	تمدید مجوز	مجوز اولیه	
			تاسیس نهاد جدید	تطبیق نهاد موجود پس از ساماندهی
تعاونی اعتبار	۸	۴	۲	۲
صندوق قرض‌الحسنه (۱)	۱۳	۲	۷	۴
واسپاری (لیزینگ)	۱۲	۱۲	۰	۰
صرافی	۲۰۴	۱۵۰	۰	۵۴
جمع	۲۳۷	۱۶۸	۹	۶۰

۱- چهار صندوق قرض‌الحسنه متعلق به بانک‌های پارسیان، توسعه تعاون، مسکن و ملت در اجرای بند (الف) ماده ۸۶ قانون برنامه پنجم توسعه تاسیس گردیدند.